

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060202

DOM
2022-04-06
Stockholm

Mål nr
M 11362-20

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Nacka tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2020-10-02 i mål nr M 6778-19,
se bilaga A

PARTER

Klagande

1. MH

2. JK

3. AK

4. KN

5. LN

6. PS

7. AS

8. YS

9. AW

Dok.Id 1807847

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.hovratt@dom.se
www.svea.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
09:00–16:30

Motpart

1. m4 gruppen Aktiebolag, 556787-8318

Ombud: RosholmDell Advokatbyrå AB

2. Länsstyrelsen i Södermanlands län

SAKEN

Tillstånd till täkt av berg på fastigheten XX i Vingåkers kommun

---

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

1. Med ändring av mark- och miljödomstolens dom fastställer Mark- och miljööverdomstolen Miljöprövningsdelegationen inom Länsstyrelsen i Uppsala läns beslut den 29 augusti 2019, dnr 551-2678-18, att avslå ansökan om tillstånd i sin helhet.
  2. Mark- och miljööverdomstolen avslår MH och JK yrkande om ersättning för rättegångskostnader.
-

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

MH, JK, AK, KN, LN, PS, AS, YS och **AW** har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska fastställa Miljö-prövningsdelegationen inom Länsstyrelsen i Uppsala läns beslut den 29 augusti 2019 och därmed avslå ansökan om tillstånd även till bergtäkt.

m4 gruppen Aktiebolag har motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom.

Länsstyrelsen i Södermanlands län har vidhållit sin inställning att ansökan ska avslås i sin helhet.

MH och **JK** har yrkat ersättning för rättegångskostnader.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Klagandena har i allt väsentligt vidhållit det som de framförde i mark- och miljödomstolen, dvs. angående buller, verksamhetens transporter, skador på byggnader, vattenflöden, brunnar och grundvattennivåer m.m. Om verksamheten tillåts leder det också till en värdeminskning på deras fastigheter. Slutligen anser de att underlaget i ansökan är otillräckligt.

Bolaget har fört fram i huvudsak samma som tidigare med tillägg av bl.a. följande. Påverkan på omgivningen är begränsad. Att leda bort vatten, varav en del tidigare varit grundvatten som nu samlats i en sedimentationsdamm, och släppa detta till en recipient är inte att anse som tillståndspliktig vattenverksamhet. Bullernivån kommer som högst att uppgå till 48 dBA dagtid, vilket är den tid på dygnet då verksamhet pågår. Detta är räknat för berg- och grustäkterna tillsammans. Transporterna minskar med trettio procent jämfört med vad som uppgetts i ansökan med hänsyn till att grustäktverksamheten inte kommer att bedrivas. Bolaget har ingen erinran mot villkor om bullervall eller reglering av vattnet till bäcken.

Länsstyrelsen har vidhållit sina invändningar, främst att bolaget inte har visat att verksamheten uppfyller 2 kap. 6 § miljöbalkens krav på att välja en plats som är lämplig så att ändamålet kan uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön. Det skulle krävas mycket omfattande åtgärder för att klara bullernivåerna vid närliggande bostäder vid brytning av berg och de åtgärder som skulle behöva vidtas alstrar i sig buller vid anläggning. Bullervallen som föreslagits i bullerutredningen skulle behöva flyttas under tillståndstiden för att uppfylla kraven för bullerdämpning vilket även det kommer att påverka de närboende. Bolaget skulle även behöva vara väldigt noggrant med vilka maskiner som används och hur verksamheten bedrivs för att klara bullernivåerna vid närliggande bostäder. Det finns för många osäkerhetsfaktorer för att det ska vara visat att verksamheten kan bedrivas utan påtagliga störningar för närboende, särskilt rörande momentana ljud från verksamheten.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Inledning

Bolaget har med stöd av tidsbegränsade tillstånd bedrivit täkt av berg och täkt av grus på fastigheten XX (tidigare YY) i Vingåkers kommun. Tillstånden upphörde att gälla vid utgången av 2017. Som närmare framgår av den överklagade domen sökte bolaget dessförinnan, i oktober 2014, tillstånd till fortsatt och utökad täkt av berg och grus inom fastigheten. I augusti 2019 avslog miljöprövningsdelegationen, efter mellankommande prövningar i överinstanserna, bolagets ansökan i sin helhet. Bolaget överklagade det beslutet till mark- och miljödomstolen som i den nu överklagade domen gav bolaget tillstånd till täkt av berg men avslog överklagandet avseende tillstånd till täkt av grus. Bolaget har inte överklagat avslaget avseende grustäkten och Mark- och miljööverdomstolen prövar därmed nu tillståndet för bergtäkten. Även om prövningen här inte omfattar tillstånd till uttag av grus finns det anledning att framhålla att det meddelade tillståndet till bergtäkt omfattar verksamhet som berör grustäkten och att ansökan, och det underlag som bolaget grundar ansökan på, i väsentliga delar tagits fram gemensamt för grustäkten och bergtäkten. I ansökan anges att grustäkten och bergtäkten drivs som en täkt och att verksamheten är starkt sammankopplad.

Utgångspunkter för prövningen – behov och lokalisering

Eftersom bolagets tidigare tillstånd var tidsbegränsat och tiden för tillståndet har löpt ut, ska bolagets ansökan prövas på samma sätt som om det var fråga om en ny verksamhet.

Den som avser att bedriva en verksamhet ska utföra de skyddsåtgärder, iaktta de begränsningar och vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön (se 2 kap. 3 § miljöbalken). Vidare ska alla verksamhetsutövare hushålla med naturresurser och energi (se 2 kap. 5 § miljöbalken).

Av förarbetena till 2 kap. 3 § miljöbalken framgår att med skada avses t.ex. misshushållning med naturresurser. Frågan om resurshushållning ska beaktas vid prövningen av en ansökan om tillstånd att bedriva en täktverksamhet. En ansökan kan alltså avslås med motiveringen att behovet kan tillgodoses med material från en annan täkt. I en ansökan om tillstånd till täkt ska verksamhetsutövaren visa att det är förenligt med god hushållning att utvinna materialet. (Se prop. 2008/09:144 s. 12 f.)

För en verksamhet som tar i anspråk ett mark- eller vattenområde ska det också väljas en plats som är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön. Vidare ska mark- och vattenområden användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. Företråde ska ges sådan användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning. (Se 2 kap. 6 § och 3 kap. 1 § miljöbalken).

Bedömningen i detta fall

Behovet av verksamheten

Utredningen i målet visar att det finns andra bergtäkter i regionen som producerar ballastmaterial till betongtillverkning. Avståndet mellan täkterna och avsättningsområdet Katrineholm–Vingåker får anses vara godtagbart ur ett transportperspektiv.

Behovsutredningen ger dock inte svar på om, och i så fall i vilken omfattning som, ballastmaterial måste produceras i den nu aktuella bergtäkten för att tillgodose behovet. Med utgångspunkt i den föreliggande utredningen anser Mark- och miljööverdomstolen således att behovet av bergtäkten inte är klarlagt.

Buller

Naturvårdsverkets riktvärde för buller dagtid från miljöfarlig verksamhet är 45 dBA utomhus vid bostäders fasad och vid uteplatser m.m., om bullret innehåller impulsjud eller hörbara tonkomponenter (se Naturvårdsverkets Vägledning om industri- och annat verksamhetsbuller, Rapport 6538, s. 8). Det är verksamhetsutövaren som måste visa att verksamheten lever upp till hänsynsreglerna i miljöbalken.

Bullerutredningen visar att bullernivån vid den vid verksamheten förekommande skutknackningen (vilken medför impulsjud) kommer att överstiga Naturvårdsverkets riktvärde om 45 dBA vid den närliggande bostadsfastigheten ZZ. Bolaget har anfört att beräkningen i utredningen har utgått från det sammanlagda bullret från grustäkten och bergtäkten. Enligt bolaget är resultatet från bullerutredningen inte längre relevant eftersom verksamheten i grustäkten inte kommer att fortsätta och verksamheten vid bergtäkten bör ge upphov till lägre nivåer. Bolaget har dock inte lagt fram något underlag till stöd för att så skulle vara fallet. Slutsatsen är därför att utredningen inte ger stöd för bolagets bedömning. Inte heller har bolaget redovisat effekterna av de ytterligare skyddsåtgärder bolaget i och för sig har föreslagit. Eftersom buller från industriverksamheter kan leda till betydande störningar för boende är det problematiskt att utredningen inte ger ett klart besked i denna grundläggande fråga. Sammantaget är bristerna i utredningen sådana att bolaget inte kan anses ha visat att verksamheten kommer att klara bullerkraven.

Transporter och annan verksamhet som kan påverka naturgrustäkten

Mark- och miljödomstolen har bedömt att det med hänsyn till skyddet av miljön inte finns förutsättningar för fortsatt verksamhet i naturgrustäkten. Domen har vunnit laga kraft i den delen. Av domen framgår bl.a. att naturgrusförekomsten ligger på en grundvattenförekomst som avgränsats av vattenförvaltningen och att åsen är relativt oex-

ploaterad, bortsett från den tidigare täktverksamheten. Mark- och miljödomstolen framhåller det angelägna i att skydda nuvarande och framtida dricksvattenförekomster och att en täktverksamhet bör tillåtas endast om det inte finns någon risk för att täkten medför en försämrad vattenförsörjning.

Den utredning som bolaget har lagt fram avser verksamheterna i både naturgrustäkten och bergtäkten. Dessa verksamheter har i vissa avseenden, bl.a. när det gäller transporterna av ballastmaterial, samarbetat och varit beroende av varandra. De bedömningar som görs i utredningen, och de försiktighetsmått och skyddsåtgärder som föreslagits av bolaget, har således anpassats utifrån denna förutsättning.

Av utredningen framgår att för verksamheten i bergtäkten planeras samtliga materialtransporter ske genom naturgrustäkten. Det framstår inte som lämpligt att leda transporterna via andra vägar, särskilt med hänsyn till de störningar som de boende i området i så fall skulle riskera att drabbas av. Det saknas utredning om skyddsåtgärder, begränsningar och försiktighetsmått som avser bergtäktverksamheten i sig, och det framgår inte hur transporterna till och från denna verksamhet lämpligen avses ordnas. Till detta kommer att bergtäktverksamheten också förutsätter att finkrossning, sortering och utlastning av berg samt förädling av anläggningsjord kommer att ske i den tidigare naturgrustäkten. Hur transporterna och den tillkommande verksamheten kommer att påverka naturmiljön i området där naturgrusförekomsten finns – ett område som alltså inte ansetts lämpligt för miljöfarlig verksamhet – är med andra ord inte tillräckligt klarlagt. Inte heller redovisas risker för grundvattenförekomsten eller hur verksamheten påverkar möjligheterna att efterbehandla naturgrustäkten.

Mot denna bakgrund är utredningen inte tillräcklig för bedömningen av om verksamheten kan tillåtas eller, om så är fallet, vilka villkor som ska föreskrivas.

Vatten

Verksamheten i bergtäkten kommer att kräva länshållning, bl.a. av det grundvatten som kommer att flöda in i täktområdet. Utredningen visar att det rör sig om en inte obetydlig mängd, ungefär en till två liter per sekund. Till detta kommer det regnvatten som i varierande mängd kommer att ansamlas i täkten. Vattnet måste ledas bort för att

verksamheten ska kunna bedrivas ändamålsenligt och avsikten är att detta ska ske via en sedimentationsdamm till det mindre vattendrag som passerar fastigheten ZZ och rinner över fastigheten QQ.

För bortledning av grundvatten krävs tillstånd enligt huvudregeln i 11 kap. 9 § miljöbalken. Undantag från kravet kan medges när det är uppenbart att varken allmänna eller enskilda intressen skadas genom vattenverksamhetens inverkan på vattenförhållandena (se 11 kap. 12 § miljöbalken).

Verksamheten i bergtäkten kommer i viss mån att påverka de hydrologiska förutsättningarna i området. Med hänsyn till mängden vatten som bortleds från täktområdet finns det vid ogynnsamma väderförhållanden en beaktansvärd risk för översvämning på angränsande fastigheter nedströms täkten. Till detta kommer att bolaget inte har visat vilken kvalitet vattnet kommer att ha efter att det har passerat sedimentationsdammen.

Sammantagen bedömning

Mark- och miljööverdomstolen bedömer att utredningen inte tillräckligt väl redovisar om bergtäkten behövs för att tillgodose behovet av ballastmaterial i regionen. Det är inte heller visat att verksamheten i bergtäkten kommer att klara bullerkraven i förhållande till en närliggande bostadsfastighet.

Mark- och miljödomstolen har funnit att det av miljömässiga skäl inte finns förutsättningar att bedriva fortsatt verksamhet i naturgrustäkten, och domen har i denna del fått laga kraft. Verksamheten i bergtäkten kommer i vissa avseenden behöva använda den andra verksamhetens område, detta gäller särskilt för transporterna av ballastmaterial från bergtäkten till länsväg 591 och materialbearbetning. Samtliga materialtransporter planeras gå via naturgrustäkten. Mark- och miljööverdomstolen anser att utredningen inte visar att det är lämpligt att bedriva de nyss nämnda verksamheterna i naturgrustäkten.

Enligt Mark- och miljööverdomstolen har inte heller den påverkan som följer av bortledningen av vatten från bergtäkten redovisats i nödvändig utsträckning.

Detta sammantaget leder till slutsatsen att bergtäkten inte ska tillåtas. Mark- och miljödomstolens dom ska ändras i enlighet med detta och miljöprövningsdelegationens beslut ska därför fastställas, vilket innebär att även ansökan om tillstånd för bergtäkten avslås.

Rättegångskostnader

När mål om överklagande av en miljöprövningsdelegations beslut prövas av en mark- och miljödomstol tillämpas lagen (1996:242) om domstolsärenden. Bestämmelserna om rättegångskostnader är emellertid inte tillämpliga (se 5 kap. 1 § lagen, 2010:921, om mark- och miljödomstolar). MH och JK yrkande om ersättning för rättegångskostnader ska därför avslås.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Karin Wistrand och Lars Olsson, tekniska rådet Kerstin Gustafsson samt hovrättsrådet Henrik Jonsson, referent.

Föredragande har varit Richard Bexelius.

NACKA TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2020-10-02
meddelad i
Nacka

Mål nr M 6778-19

KLAGANDE
m4 gruppen AB

Ombud: WSP Environmental

MOTPARTER

1. Länsstyrelsen i Södermanlands län
2. Länsstyrelsen i Uppsala län
3. HM
4. RP
5. AW
6. BA
7. KA
8. LN
9. KN

Dok.Id 628271

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 69 131 07 Nacka	Sicklastråket 1	08-561 656 40 E-post: mmd.nacka.avdelning4@dom.se www.nackatingsratt.domstol.se		måndag – fredag 08:00–16:30

10. AK

11. PS

12. YS

13. MH

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsen i Uppsala län, Miljöprövningsdelegationens beslut 2019-08-29 i ärende nr 551-2678-18, se bilaga 1

SAKEN

Tillstånd till täkt av berg och grus på fastigheten XX i Vingåkers kommun

---

DOMSLUT

1. Mark- och miljödomstolen godkänner miljökonsekvensbeskrivningen.
2. Med ändring av Länsstyrelsen i Uppsala läns, miljöprövningsdelegationen, beslut ger mark- och miljödomstolen m4 gruppen AB tillstånd enligt 9 kap. miljöbalken att inom fastigheten XX i Vingåkers kommun,
  - bedriva bergtäkt innefattande uttag och förädling av totalt 1,1 miljoner ton berg, varav högst 50 000 ton berg per år, med möjlighet att under enstaka år öka det årliga uttaget till högst 75 000 ton berg, och
  - ta in och förädla totalt 2 000 ton anläggningsjord per år.

Tillståndstid

Tillståndet gäller i 20 år från den tidpunkt som bolaget skriftligen underrättar tillsynsmyndigheten om att man avser ta det nya tillståndet i anspråk.

Villkor

Allmänt villkor

1. Om inte annat framgår av nedan angivna villkor, ska verksamheten bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad bolaget angivit i ansökningshandlingarna eller i övrigt uppgivit eller åtagit sig i målet.

Verksamhetsområde

2. Bergtäktverksamheten ska bedrivas inom det bryt- och verksamhetsområde som framgår av bilaga 2 till domen (ritning M103A).

Uttag av berg får ske lägst till + 45 som är angiven på exploateringskarta i bilaga 2.

Kross- och sorteringsverksamhet ska bedrivas inom det område som framgår av bilaga 3 till domen (ritning M103B).

3. Införsel och förädling av anläggningsjord ska ske inom det område som framgår av bilaga 3 till domen (ritning M103B).

4. Gränser för verksamhetsområden och brytområden ska vara tydligt utmärkta i terrängen under hela verksamhetstiden. Området kring bergtäkten ska stängslas in och bolaget ska runt bergtäktens verksamhetsområdesgräns sätta upp skyltar med ”Tillträde förbjudet”.

5. Befintlig träd- och buskvegetation mellan brytningsgränsen och gränsen för verksamhetsområdet ska i möjligaste mån lämnas orörd under brytningstiden.

Arbetstid

6. Arbete, inklusive transporter till och från verksamhetsområdena, får endast ske helgfria vardagar (mån-fre) mellan kl. 7.00-18.00.

Under tiden den 1 april till och med den 30 september får arbete i området för bergtäkt endast ske för avbaning, anläggande av sedimentationsdamm och bullervall

samt utpumpning av vatten. Under denna tid får inte heller transporter av material mellan täktområdena ske.

7. Skutknackning får endast ske under totalt fem helgfria arbetsdagar per kampanj. Högst två kampanjer får bedrivas per år. Skutknackningen ska utföras direkt efter sprängning och får inte ske samtidigt som förkrossning.

Buller

8. Buller från täktverksamheten ska begränsas så att det inte ger upphov till högre ekvivalenta ljudnivåer utomhus vid bostadshus än:

- 50 dB(A) dagtid (helgfri måndag-fredag kl. 07-18), dock 45 dB(A) dagtid (helgfri måndag-fredag 07-18) när skutknackning sker.
- 40 dB(A) övrig tid (18-07).

Kontroll av buller ska ske en gång per år under de första tre åren, och därefter om verksamheten väsentligt förändras på ett sätt som kan medföra ändrade bullernivåer samt vid klagomål eller påtalan från tillsynsmyndigheten om att mätning ska ske. Kontroll ska ske genom frifältsmätning eller genom närfältsmätningar samt beräkning i mätpunkter som fastställs i samråd med tillsynsmyndigheten.

9. Borring ska ske med bullerdämpad borrhög.

10. Innan täktverksamhet får påbörjas ska en bullervall eller motsvarande anläggas. Denna ska vara minst tre meter hög och 50 meter lång. Vallen ska placeras i söder nära bullerkällorna och flyttas med när brytfronten flyttas. Bolaget ska även anlägga de bullervallar i syd och nordöst som är markerade på bilaga 2 (ritning M103A).

Sprängning

11. Vid sprängning får markvibrationer inte överstiga 4 mm/s vid närliggande huvudbostäders sockel uttryckt som högsta svängningshastighet i vertikalled.

Kontroll av markvibrationer ska ske vid varje sprängning. Mätning ska följa svensk standard, för närvarande SS 460 4866, och ska ske i minst tre mätpunkter som fastställs i samråd med tillsynsmyndigheten.

12. Luftstöt vågor till följd av sprängning får vid bostadshus inte överstiga 120 Pa mätt som frifältsvärde.

Kontroll av luftstöt vågor ska ske vid varje sprängning. Mätning ska ske i minst tre mätpunkter som fastställs i samråd med tillsynsmyndigheten.

13. Bolaget ska vid sprängning vidta åtgärder så att stenkastning inte förekommer utanför avspärrat område.

14. Bolaget ska innan första sprängning besiktiga byggnader belägna inom 1 000 meter från framtida brytgräns.

15. Bolaget ska inför varje sprängning upprätta en borrh- och sprängplan för att minimera störningar, inklusive risk för stenkast.

16. Bolaget ska en vecka innan sprängning informera boende inom 1 000 meter från framtida brytgräns om den sprängning som ska ske.

17. Bolaget ska i samband med sprängning använda ljud- och ljussignal.

Damning

18. Diffus damning från verksamhetsområdet och transportvägen mellan täktområdena ska vid behov motverkas genom vattenbegjutning eller med hjälp av annat dammbekämpningsmedel som godkänts av tillsynsmyndigheten.

Transporter

19. Transporter på den södra vägen som passerar fastigheten ZZ får endast ske för in- och uttransport av maskiner i samband med att en kampanj ska

påbörjas eller avslutas samt för personbilstrafik under den tid som en kampanj pågår.

Kemiska produkter

20. Kemiska produkter såsom petroleumprodukter inklusive flytande farligt avfall ska förvaras i tankar innanför invallning eller i tråg som rymmer hela mängden.

21. På platser som används för oljehantering inklusive tankning samt under fordon och maskiner som parkerats eller uppställts ska marken skyddas eller vara beständig mot spill av petroleumprodukter, biobränslen eller andra kemiska produkter.

Länshållning

22. Utpumpning av vatten för att länshålla tälkten får ske mån-sön kl. 00.00-24.00.

23. Pumpen som används för länshållning ska vara inbyggd för att minska risken för buller.

24. Innan utpumpning av vatten från tälkten påbörjas ska en sedimentations/ utjämningsdamm anläggas med en placering som i huvudsak överensstämmer med vad som anges på bilaga 2 (ritning M103A). Dammen ska vara tillräckligt dimensionerad för att säkerställa att det vatten som pumpas från tälkten inte orsakar skada eller olägenheter nedströms.

25. Utpumpat vatten från bergtälkten ska genomgå sedimentering, utjämning och provtagning innan utsläpp till recipient.

Efterbehandling

26. Efterbehandling ska ske i samråd med markägaren och tillsynsmyndigheten och följa efterbehandlingsplanen, bilaga 4 (ritning M104A), om inte tillsynsmyndigheten beslutar annat. Efterbehandling ska om möjligt ske efterhand som tälktverksamheten fortskrider. Samtliga efterbehandlingsåtgärder ska vara slutförda inom tillståndstiden.

Kontrollprogram

27. Ett kontrollprogram ska lämnas till tillsynsmyndigheten senast tre månader efter det att denna dom har fått laga kraft.

28. Bolaget ska anmäla till tillsynsmyndigheten när tillståndet tas i anspråk. Om verksamheten avbryts eller upphör innan den slutförts enligt detta tillstånd, ska anmälan om detta göras till tillsynsmyndigheten.

Säkerhet

Bolaget ska senast när tillståndet tas i anspråk ställa ekonomisk säkerhet för efterbehandling med 1 196 588 kr. Säkerheten ska godkännas av tillståndsmyndigheten (miljöprövningsdelegationen) och förvaras hos länsstyrelsen.

Igångsättningstid

Verksamheten ska ha satts igång senast tre år från det att tillståndet fick laga kraft.

3. Mark- och miljödomstolen avslår bolagets överklagande i övrigt.

BAKGRUND

m4 gruppen AB (bolaget) har med stöd av tidigare tillstånd bedrivit täkt av berg och grus på fastigheten XX i Vingåkers kommun.

Det tidigare tillståndet för bergtäkt, från den 18 november 2004, omfattade rätt till ett uttag av totalt 199 000 ton berg och ett årligt uttag om högst 24 500 ton berg. Tillståndet upphörde att gälla den 31 december 2017. Tidigare tillstånd för grustäkt, från den 15 december 2005, medgav uttag av totalt 500 000 ton grus och ett årligt uttag om högst 50 000 ton grus. Detta tillstånd upphörde att gälla den 31 december 2015. Den 12 december 2015 meddelade Miljöprövningsdelegationen vid Länsstyrelsen i Uppsala län (miljöprövningsdelegationen) ett till omfattning och tid begränsat tillstånd för grustäkt som medgav uttag om totalt 70 000 ton grus, med ett årligt uttag på 35 000 ton. Detta tillstånd upphörde att gälla den 31 december 2017.

Den 7 oktober 2014 ansökte bolaget om tillstånd till fortsatt och utökad täkt av berg och grus inom fastigheten. Ansökan avsåg uttag av totalt 1,1 miljoner ton berg och totalt 395 000 ton naturgrus samt införsel och förädling för leverans av totalt 2 000 ton anläggningsjord per år.

Miljöprövningsdelegationen avslog bolagets ansökan genom beslut den 23 november 2017. När det gällde bergtäkten fann miljöprövningsdelegationen att den var dåligt lokaliserad med hänsyn till buller från brytningen samt damning från transporter. Vidare bedömde delegationen att möjligheten för befintligt dike att klara utpumpning av vatten från en utvidgad täkt var dålig och delegationen ansåg att det fanns risk för stenkast vid sprängning. Den valda platsen ansågs som olämplig oavsett skyddsåtgärder. Beträffande naturgrustäkten fann delegationen det var möjligt att ersätta naturgruset i täkten med annat material samt att grundvattenförekomsten där täkten är lokaliserad utgör en dricksvattenresurs som bör skyddas. Miljöprövningsdelegationen bedömde vidare att bolagets ansökan endast innehöll ett yrkande till tillstånd för både berg- och grustäkt samt förädling av anläggningsjord och att det inte fanns något andrahandsyrkande.

Bolaget överklagade till mark- och miljödomstolen som i dom den 11 april 2018, mål nr M 7403-17, upphävde miljöprövningsdelegationens beslut och återförvisade målet dit för fortsatt handläggning. Som skäl för sitt avgörande anförde domstolen bl.a. att den, till skillnad från miljöprövningsdelegationen, fann att bolagets ansökan innefattar alternativa yrkanden och att det varit en brist i delegationens handläggning att den inte prövat bolagets andrahandsyrkande. Domstolen bedömde vidare att det fanns brister i utredningen av verksamhetens grundvattenpåverkan.

Därefter beslutade miljöprövningsdelegationen den 29 augusti 2019 att ånyo avslå bolagets ansökan om tillstånd till fortsatt och utökad täkt av berg och täkt av grus. Bolaget har överklagat miljöprövningsdelegationens beslut till mark- och miljödomstolen.

YRKANDEN M.M.

Bolaget har, såsom bolaget slutligen bestämt sin talan, yrkat att mark- och miljödomstolen

- i *första hand* ska lämna bolaget tillstånd till täkt av naturgrus och bergmaterial samt hantering av anläggningsjord i naturgrustäkten,
- i *andra hand* ska lämna bolaget tillstånd till täkt av bergmaterial samt hantering av anläggningsjord i naturgrustäkten, och
- i *tredje hand* ska återförvisa målet till miljöprövningsdelegationen för fortsatt handläggning.

I fråga om ansökta mängder, tillståndstid, bryt- och verksamhetsområde samt igångsättningstid vidhålls vad som yrkades i miljöprövningsdelegationen, med den skillnaden att yrkandet om täkt av naturgrus inte avser brytning till ett större djup än tre meter ovan grundvattenytan i täkten. Yrkandet om verkställighetsförordnande vidhålls inte.

Bolaget har justerat sina förslag till villkor och slutligen yrkat enligt följande:

1. Om inte annat framgår av nedan angivna villkor, ska verksamheten bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad bolaget angivit i ansökningshandlingarna eller i övrigt uppgivit eller åtagit sig i målet.

2. Uttag av berg och grus får ske lägst till de nivåer som är angivna på exploateringskarta M103A och B i bilaga 1A. Täkt av naturgrus får dock inte ske till ett större djup än tre meter ovan grundvattenytan i täkten.
  3. Gränser för verksamhetsområden och brytområden ska vara tydligt utmärkta i terrängen under hela verksamhetstiden.
  4. Befintlig träd- och buskvegetation mellan brytningsgränsen och gränsen för verksamhetsområdet ska i möjligaste mån lämnas orörd under brytningstiden.
  5. Arbete, inklusive transporter till och från verksamhetsområdena, får endast ske helgfria vardagar (mån-fre) mellan kl. 7.00-18.00. Inget arbete utöver avbaning och anläggande av sedimentationsdamm och bullervall får ske i område för bergtäkt under tiden 1 april till 30 september. Under denna tid får inte heller transporter av material mellan täkterna ske.
  6. Buller från täktverksamheten ska begränsas så att det inte ger upphov till högre ekvivalenta ljudnivåer utomhus vid bostadshus än:
    - 50 dBA dagtid (helgfri måndag-fredag 07-18),
    - 45 dBA dagtid (helgfri måndag-fredag 07-18) vid skutknackning
    - 40 dBA övrig tid (18-07)
- Kontroll av buller ska ske en gång per år under de första tre åren, och därefter om verksamheten väsentligt förändras som kan medföra ändrade bullernivåer, vid klagomål eller påtalan från tillsynsmyndigheten om att mätning ska ske. Kontroll ska ske genom frifältsmätning eller genom närfältsmätningar samt beräkning i mätpunkter som fastställs i samråd med tillsynsmyndigheten.
7. Vid sprängning får markvibrationer intet överstiga 4 mm/s vid närliggande huvudbostäders sockel uttryckt som högsta svängningshastighet i vertikalled.
- Kontroll av markvibrationer ska ske vid varje sprängning. Mätning ska följa svensk standard, för närvarande SS 460 4866, och ska ske i tre mätpunkter som fastställs i samråd med tillsynsmyndigheten.
8. Luftstöt vågor till följd av sprängning får vid bostadshus inte överstiga 120 Pa mätt som frifältsvärde.
- Kontroll av luftstöt våg ska vid varje sprängning. Mätning ska ske i minst tre mätpunkter som fastställs i samråd med tillsynsmyndigheten.
9. Bolaget ska vid sprängning vidta åtgärder så att stenkastning inte förekommer utanför avspärrat område.
  10. Diffus damning från verksamhetsområdet och transportvägen mellan täkterna ska vid behov motverkas genom vattenbegjutning eller med hjälp av annat dammbekämpningsmedel som godkänts av tillsynsmyndigheten.

11. Kemiska produkter såsom petroleumprodukter inklusive flytande farligt avfall ska förvaras i tankar innanför invallning eller i tråg som rymmer hela mängden.
  12. På platser som används för oljehantering inklusive tankning samt under fordon och maskiner som parkerats eller uppställts ska marken skyddas eller vara beständig mot spill av petroleumprodukter.
  13. Fornlämningen som påträffats vid den arkeologiska utredningen i bergtäkten ska utredas vidare och tas bort innan täktverksamhet får bedrivas i det aktuella området.
  14. Efterbehandling ska ske i samråd med markägaren och tillsynsmyndigheten och följa efterbehandlingsplanerna M104A och B, bilaga 1A, såvida inte tillsynsmyndigheten beslutar annat. Efterbehandling ska om möjligt ske efterhand som täktverksamheten fortskrider. Samtliga efterbehandlingsåtgärder ska vara slutförda inom tillståndstiden.
  15. Ett kontrollprogram ska lämnas till tillsynsmyndigheten senast tre månader efter det att detta beslut fått laga kraft.
  16. Utpumpning av vatten för att länshålla täkten får ske mån-sön kl. 00.00-24.00.
- Bolaget har föreslagit en ekonomisk säkerhet om 1 196 588 kr avseende bergtäkten och 1 589 267 kr avseende grustäkten.

Länsstyrelsen i Södermanlands län, HM, RP, AW, BA, KA, KN, LN, AK, PS, YS och MH har motsatt sig ändring av miljöprövningsdelegationens beslut.

Länsstyrelsen i Uppsala län har avstått från att yttra sig.

UTVECKLING AV TALAN

Bolaget

Miljöprövningsdelegationen har valt att inte pröva miljökonsekvensbeskrivningen, vilket borde ha skett även om delegationen beslutade att avslå ansökan.

Bergtäkten

Miljöprövningsdelegationen synes vid prövningen av verksamheternas tillåtlighet ha fäst stort avseende vid närboendes klagomål på den ansökta verksamheten och

gör sken av att dessa är omfattande. Det bör påpekas att de klagomål som omnämns inte har framförts direkt till bolaget utöver de synpunkter som inkommit under den tillståndsprövning som pågått sedan 2014. Vid granskning av länsstyrelsens dokumentation vad gäller klagomålen visar det sig att dessa gäller samma tillfälle/kampanj. Klagomålen följdes då upp av bolaget med bullermätningar. Dessa visade att bullervillkoren innehölls.

Både inför ansökan och under prövningen har bolaget inkommit med ett omfattande underlag som styrker att den planerade verksamheten kan bedrivas med innehållande av föreslagna villkor och utan oacceptabel påverkan på människors hälsa och miljö. Det gäller samtliga aspekter som för denna typ av verksamhet är relevanta dvs. buller, vibrationer, luftstöt våg, transporter, damning, risk och säkerhet samt påverkan på vattenförhållandena både vad gäller grundvattennivåer, flöden och kvalitet. Bolaget har uppfyllt sin bevisbörda enligt 2 kap. miljöbalken.

Behov

Då kvaliteten på det material som finns i bergtäkten och antalet bergtäkter i västra Sörmland och östra Närke är begränsat finns det ett stort behov av det material som fortsatt planeras att brytas i bergtäkten. Inom en femmilsradie från täkten finns idag endast ett fåtal täkter som kan tillgodose behovet av ballast. För att tillhandahålla ballast till regionen runt Vingåker och Katrineholm sker därför långa transporter vilket ökar utsläppen av koldioxid. Den bergtäkt som ligger närmast, Mörtsjön, har sämre bergkvalitet och högre halter av radon vilket begränsar användningen. På grund av den bristande konkurrens som finns idag har priserna ökat kraftigt.

Verksamheten

Krossning, sortering, lagring och utlastning och transport av utbrutet bergmaterial kommer att ske under en till två kampanjer per år. Under dessa kampanjer kommer följande arbetstider att gälla:

- Avbaning inför borrning 1-2 veckor per kampanj. Detta gäller när det finns behov av avbaning, vilket det inte finns inför varje kampanj.
- Borrning 1-2 veckor per kampanj,

- Sprängning 1-2 tillfälle per kampanj,
- Skutknackning ca 3-5 helgfria arbetsdagar direkt efter sprängning,
- Förkrossning ca tre veckor direkt efter sprängning, och
- Uttransport av material till område för naturgrustäkt.

Momenten borrhning, sprängning, skutknackning och förkrossning sker inte samtidigt utan efter varandra. Uttransport av material sker samtidigt med skutknackning och förkrossning. Beskrivningen av hur verksamheten bedrivs är ett åtagande som omfattas av det allmänna villkoret.

Buller

Enligt de utredningar som bolaget har låtit utföra kan den planerade bergtäktverksamheten bedrivs med innehållande av de i praxis förekommande bullervillkoren vilka motsvarar de villkor som bolaget har föreslagit. För att säkerställa att dessa villkor alltid kan innehållas behöver skyddsåtgärder vidtas för vissa moment.

Bolaget avser att använda sig av en bullerdämpad borrhigg och vid behov en bullervall som är 3 meter hög och 50 meter lång. Vallen kommer att placeras i söder nära bullerkällorna och flyttas med när brytfronten flyttas. Det finns olika varianter av ljuddämpande åtgärder som kan vidtas såsom vall, bullerskärmar eller containrar som staplas på varandra. Vilken åtgärd som bedöms vara mest lämplig bör vara upp till bolaget att avgöra inför varje planerad kampanj. Länsstyrelsen har ansett att impulsljud förekommer och bolaget medger att innehålla en bullernivå om 45 dB(A) i samband med skutknackning. Bolaget har inget att invända mot att skyddsåtgärder såsom bullerdämpad borrhigg och användande av bullervall eller motsvarande föreskrivs som villkor. Pumpen som används för länshållning kommer att byggas in för att minska bullret.

Transporter

Störande damning inom brytområdet och på transportvägen mellan berg- och grustäkten kan åtgärdas med bevattning. Transporter mellan berg- och grustäkt sker på en särskild transportväg som inte passerar några bostadsfastigheter. Dessa transporter sker ca 4-5 veckor per år under 1-2 kampanjer. Transporterna sker dagtid vardagar mellan 07-18. Den väg som passerar bostadshus på fastigheten

ZZ kommer enbart att användas för personbilstrafik till bergtäkten under den tid som kampanjerna bedrivs, dvs totalt 5-10 veckor per år. Vidare används vägen för att ta in och ut arbetsmaskiner i samband med kampanjerna. Uttransporter av material från grustäkten samt i grustäkten vidareförädlad material från bergtäkten sker via utfartsväg direkt till allmän väg utan att passera något bostadshus. Verksamheten kommer endast att bedrivas under vinterhalvåret då det kan antas att riskerna för damning är mindre än sommartid.

Vattenfrågor

Täkten kommer att länshållas kontinuerligt. En sedimentations- och utjämningsdamm kommer att anläggas innan utpumpning av vatten sker från täkten. Dammen kommer att ha en oljeavskiljande funktion. Sjön Låtterns vattenyta ligger ca åtta meter under djupaste nivå i täkten och sjön bedöms inte att påverkas. Det finns inga större vattenförande sprickzoner. Det gör att omgivningspåverkan gällande grundvatten bedöms bli liten, som mest 150 meter från den utökade verksamhetsområdesgränsen vid fullt utbruten täkt. Inom detta område finns inga brunnar. Inflödet av grundvatten till bergtäkten bedöms som litet, 1-2 l/s vid fullt utbruten täkt. Genom att bolaget avser att kontinuerligt pumpa bort det regnvatten som samlas i täkten bedöms flödena i nedströms liggande bäckar inte att påverkas nämnvärt.

Sprängning

Följande åtgärder och rutiner ska gälla vid sprängning:

- besiktning av fastigheter ska ske innan första sprängning,
- borrh- och sprängplan upprättas inför varje sprängning för att minimera störningar, inklusive risk för stenkast,
- information om sprängningar meddelas via brev till närboende (1 000 meter från brytkant) några dagar innan sprängning för att undvika överraskningsmoment,
- ljud- och ljussignal användas i samband med sprängning,
- mätningar av luftstöt våg och vibrationer ska ske i samband med sprängning, och
- mätning ska ske i föreslagna mätpunkter enligt riskanalys.

Bolaget har inte något att invända mot att åtgärderna och rutinerna föreskrivs som villkor.

Allmänna åtaganden

Bolaget åtar sig att verksamhet vid bergtäckten, utöver utpumpning av vatten, enbart kommer att ske under perioden mars-oktober samt att utpumpat vatten ska genomgå sedimentering, utjämning och provtagning innan utsläpp till recipient. Vidare åtar sig bolaget att stängsla in bergtäckten och att i bergtäckstens verksamhetsområdesgräns sätta upp skyltar med "Tillträde förbjudet". Kontrollprogrammet kommer vidare att omfatta kontroll av grundvattennivåer vid bergtäckten.

Naturgrustäckten

Verksamheten i naturgrustäckten avses att bedrivas varje helgfri vardag kl. 07-18.

Behov

Även om efterfrågan på naturgrus minskat finns det fortfarande ett behov från betongindustrin. Syftet med grustäckten är att leverera material till betongtillverkning vid Finja Betong i Katrineholm, en anläggning där det framställs produkter där bergkross inte kan ersätta naturgrus.

Påverkan på grundvattnet

Brytning kommer att ske maximalt tre meter ovan grundvattenytan varför någon påverkan på grundvattennivåerna inte kommer att ske. Genom de försiktighetsmått som bolaget vidtar är risken liten för att grundvattenkvaliteten ska försämrast.

Området är inte i översiktsplanen utpekade som område för framtida vattentäkt. Eftersom området ligger på en vattendelare är det mindre intressant för storskaligt drickvattenuttag.

Länsstyrelsen i Södermanlands län

Lokaliseringen

Sökande har inte visat att verksamheten uppfyller miljöbalkens krav enligt 2 kap. 6 § miljöbalken på att välja en plats som är lämplig så att ändamålet kan uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön.

Utöver de bergtäkter som enligt bolaget finns i närområdet finns det en täkt som bedrivs av Åkersnäs Gräv & Lantbruk AB och som ligger vid Malmköping, en som bedrivs av Arctic Road AB och som ligger vid Bälgviken och en som bedrivs av Skanska asfalt och betong AB och som ligger söder om Eskilstuna.

Det skulle krävas mycket omfattande åtgärder för att klara bullernivåerna vid närliggande bostäder när det gäller brytning av berg och de åtgärder som skulle behöva vidtas i sig alstrar buller vid anläggning. Skyddsåtgärderna måste vidare finnas på plats innan brytningen och förkrossningen sker i bergtäktsdelen. I bullerutredningen framgår att bullervallen som föreslagits skulle behöva flyttas under tillståndstiden för att uppfylla kraven på bullerdämpning vilket kommer att påverka de närboende. Anläggandet av vallen kommer att medföra en ökad frekvens av tunga transporter för intagning av massor. Mängden avbaningsmassor som skulle uppkomma i täkten är inte i sådan omfattning att de räcker för att bygga vallen. Bygget av vallen kommer i sig att ha en stor påverkan på miljön och vara en olägenhet för människors hälsa. För att klara bullervärden skulle sökande även behöva vara väldigt noggrann med vilka maskiner som används och hur verksamheten bedrivs.

Det finns för många osäkerhetsfaktorer för att det ska vara visat att verksamheten kan bedrivas utan påtagliga störningar för närboende, särskilt rörande momentana ljud från verksamheten. Det är sannolikt att de föreslagna försiktighetsmått och bullerdämpningen inte räcker för att klara begränsningsvärdena.

Det kan vara svårt att begränsa damningen från transportvägen. Dammet uppkommer av att grus och jord på vägen rivs upp av fordonens hjul. Bevattningen

skulle behöva vara väldigt omfattande för att motverka damning och kräva installation av bevattningsutrustning efter vägen.

Sökande har inte angett hur stor damm de behöver anlägga för att förhindra att marken runt bäcken vid de närboende påverkas. Skulle bortledandet av vattnet påverka marken omkring bäcken är 11 kap. 12 § miljöbalken inte är tillämplig utan tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken behövs.

Det måste beaktas att ett tillstånd till bergtäkten påverkar grustäkten. Det utbrutna berget tippas ner i borte delen av grustäkten och ska sedan lagras i denna. Risken för en olycka kvarstår därmed i grustäkten även om sökande endast får igenom sitt andrahandsyrkande.

Länsstyrelsen anser att villkoret om damning är inte tillräckligt för att motverka olägenheter och bör omformuleras. Innehållet i kontrollprogrammet bör preciseras. När det gäller villkoret om sedimentering bör det anges vilken storlek på partiklar som dammen ska sedimentera, om den ska fungera som oljeavskiljare och vilka ämnen som vattnet ska provtas för. Det är otydligt om bolaget avser att släppa ut vattnet satsvis och hur sökande ska kontrollera att bäcken kan ta emot vatten utan att problem uppstår. Vidare bör igångsättningstid sättas till två år.

Sammanfattningsvis kan bergtäkten inte anses uppfylla kraven enligt lokaliseringsprincipen i miljöbalken.

Naturgrustäkten

Av de användningsområden som sökande angivit i ansökan om tillstånd till täkt av naturgrus är inget av dem ett som enligt SGU:s rapport 2015:35 "Ersättningsmaterial för naturgrus – kunskapssammanställning och rekommendationer för användning av naturgrus" där det ännu inte är tekniskt möjligt att använda ersättningsmaterial.

AMA är krav uppställda av AB Svensk Byggtjänst och kan ses som krav som branschen uppfattar som god praxis, allmänt accepterad kvalitet, beprövad teknik

och fackmässigt utförande. De utgör inte lagkrav och säger inte något i frågan om det finns ersättningsmaterial som kan användas.

I samband med undersökningar av krossat berg materials förmåga att efterlikna en natursands önskvärda egenskaper för bruk som anläggningsjord har man t.ex. visat att det är fullt möjligt att odla perenner oavsett om man använder krossat berg eller naturgrus (Chalmers 2015).

Sammanfattningsvis har sökande inte visat att det för de avsedda användningsområdena inte är tekniskt möjligt och ekonomiskt rimligt att använda annat material än naturgrus.

Grustäkten ligger i grundvattenförekomsten Snytan - WA72540071 / SE655267-151035 som är en del av en grusås. Vattenförekomsten är klassad att ha goda eller utmärkta uttagsmöjligheter i bästa delen av grundvattenmagasinet, storleksordningen 5-25 l/s. Om mer av åsmaterialet tas bort kommer det att påverka möjligheten att använda området för framtida dricksvattenförsörjning.

Tillstånd kan inte lämnas till brytning av naturgrus då ansökan inte uppfyller kraven i 9 kap. 6 f § i miljöbalken.

HM och RP (WW)

Den tidigare täkten fick förlängt tillstånd 2004/2005 på oriktiga grunder. Det var många som hade fått skador på sina hus under 2000-talet och rapporterat det till ägaren. När bolaget nu anger att inga klagomål har kommit in blundar de för alla tidigare klagomål. Alla som har sett transportvägen inser att det inte går att vattna bort problemet. Miljökonsekvensbeskrivningen innehåller många felaktiga uppgifter. Utpumpningen av vatten kunde bolaget inte heller komma med en rimlig lösning på. Det finns inte något dike att släppa ut täktvattnet i.

AW (QQ)

Hon och hennes familj känner stor oro över hur stor mängd grundvatten som är utpumpat och ”vaskat” efter de tänkta 20-årens brytning av berg och hur stor mängd

grundvatten som kan pumpas ut innan brunnar sinar. Över hennes fastighet rinner den bäck till vilken bolaget avser att släppa utpumpat vatten. Det finns en gammal stenbro som riskerar att skadas om flödet blir för stort. Redan i dag kan vattennivån bli hög när det har regnat mycket. Hon undrar hur stor grund- och dagvattenmängd som kan komma att passera i bäcken på hennes fastighet och i vilken hastighet samt hur det kommer att påverka erosionen i bäcken. Hon är också orolig över att en nivåhöjning i bäcken kan påverka funktionen av fastighetens avloppsanläggning.

BA och KA (XY)

De instämmer i kringboendes kritik och yttrande om att bergtäkten på fastigheten XX ska upphöra.

KN och LN (YZ)

Skogen runt bergtäkten ner mot Grövsbol har avverkats. Det är nu helt öppet åt det håller för buller och damm. Skogen mot Hildersberg har gallrats och utgör nu sämre skydd mot buller och damm. Dessutom är skogen angripen av barkborre och många granar kommer troligen att avverkas under de närmaste åren. Deras boendemiljö har därför inte på något sätt blivit bättre. Enligt uppgift har det inte varit någon brist på bergkross under den tid som bergtäkten varit stängd.

De har hästar på sin fastighet som blir mycket rädda när bolaget släpper stora stenblock i containrar. Hästarna blir också mycket rädda vid sprängning. De måste tas in i stallet och det tar lång tid att lugna dem efteråt. Deras hus ligger på samma berg som bergtäkten är belägen på. Det betyder att vibrationer vid sprängning känns tydligt. De anser att bolagets bullermätningar inte stämmer. De kan inte vara utomhus när verksamheten bedrivs.

De har framfört klagomål på buller, damning och dieselångor från pumpar, men inget har hänt. Bolaget har, trots löften om detta, inte stängslat in täkten eller satt upp varningsskyltar. De är oroliga för att de barn som ibland bor hos dem ska springa till kanten för bergtäkten och skada sig.

AK

Han äger ett fritidshus cirka en kilometer från berg- och grustäkten. Han är orolig för att verksamheten kan bli mycket störande. Han har tidigare bott i närheten av en bergtäkt, vilket medförde hälsoproblem och en minskad livskvalitet till följd av störande ljud.

MS (ZQ)

Täkten är dåligt lokaliserad. Enligt gällande rekommendationer ska det vara 500 meter mellan en täkt och bebyggelse. I detta fall finns det sex stycken permanentbostadshus inom 300 meter från nuvarande täktgräns.

Med hänsyn till de störningar som de boende har upplevt från den täktverksamhet som bedrevs till och med 2017 finns inget förtroende för att bolaget ska kunna bedriva en utökad verksamhet utan att orsaka omfattande störningar. Det är en sak vad bolaget visar med utredningar och beräkningar och en annan sak vad de närboende faktiskt upplever.

Regionens behov av material har uppenbart tillgodosetts trots att ingen täktverksamhet har bedrivits sedan utgången av 2017.

Hans hustru avsåg att erbjuda andra hästägare att ha sina hästar på deras fastighet. Detta är dock inte möjligt på grund av den sökta verksamheten och de störningar som uppkommer i samband med sprängningar.

Vid ZZ uppkommer både buller och damm från transporter och även damm i samband med sprängning.

Ett stort problem har också varit att de närboende inte vet var de ska vända sig med sina klagomål.

PS (ZZ) har gett in en film som visar dumpers som kör på transportvägen.

REMISSYTTRANDEN

Domstolen har inhämtat yttranden från Samhällsbyggnadsnämnden i Vingåkers kommun (nämnden) samt Sveriges geologiska undersökning (SGU).

Nämnden

Nämnden har tagit emot totalt sju stycken klagomål under tidsperioden 2014–2016. Dessa klagomål har handlat om buller, damm, utsläpp av vatten och att verksamheten har varit igång utanför tillståndsgiven arbetstid. I övrigt har nämnden inget att erinra.

SGU

SGU anser tillstånd inte ska ges för brytning av naturgrus på den aktuella platsen. Avlagringen är en grundvattenförekomst som är en intressant framtida dricksvattenresurs i området (Vingåker/Katrineholm). SGU:s generella ställningstagande är att brytning av naturgrus i grundvattenförekomster, avgränsade i vattenförvaltningen, inte bör förekomma. Avlagringen är endast påverkad i begränsad omfattning, bortsett från den äldre täktverksamheten. För att inte äventyra användning av grundvattenförekomsten som en dricksvattenresurs i framtiden bör grundvattenförekomsten så långt som möjligt skyddas från ytterligare påverkan.

DOMSKÄL

Mark- och miljödomstolen har den 27 augusti 2020 haft sammanträde i målet samt haft syn på platsen för berg- respektive grustäkten samt på fastigheterna YZ, ZZ och QQ.

Processuella förutsättningar

Ansökans omfattning

m4 gruppen har ansökt om tillstånd enligt 9 kap. miljöbalken för täkt av naturgrus och berg. Det är utrett och ostridigt i målet att sökt uttag av berg kommer att innefatta vattenverksamhet då sökt brytdjup ligger under grundvattennivån och det följaktligen kommer att krävas bortledning av inläckande grundvatten.

Bolaget har bedömt att det är uppenbart att varken allmänna eller enskilda intressen kommer att skadas genom vattenverksamhetens inverkan på vattenförhållandena och att vattenverksamheten därför varken är anmälnings- eller tillståndspliktig (se 11 kap. 12 § miljöbalken).

Enligt miljökonsekvensbeskrivningen visar den sprickkartering som utförts inga sprickor som kan utgöra hydraulisk kontakt mellan bergtäckten och omgivande fastigheter med brunnar. Vidare anges att närliggande brunnar är belägna så långt från influensområdet för avsänkning att det inte bedöms finnas någon risk för att brunnarna ska påverkas. Av utredningen framgår vidare att det inte finns några skyddade naturområden inom influensområdet.

Ingen av de myndigheter som yttrat sig i målet har invänt mot bolagets bedömning. Länsstyrelsen har dock anfört att om ett bortledande av vattnet från bergtäckten skulle innebära en påverkan nedströms, dvs. på marken omkring bäcken på fastigheten QQ, är inte längre 11 kap. 12 § miljöbalken tillämplig utan tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken behövs.

Den påverkan bortlett vatten eventuellt kan ha på fastigheter nedströms bergtäckten är att betrakta som miljöfarlig verksamhet och inte vattenverksamhet. Även om en sådan påverkan skulle uppkomma innebär inte den att bortledandet av grundvattnet från bergtäckten blir tillståndspliktig.

Sammantaget finner mark- och miljödomstolen inte anledning att nu göra en annan bedömning än den som bolaget har gjort i fråga om tillämpligheten av 11 kap. 12 § miljöbalken.

Miljöbedömningen

En miljökonsekvensbeskrivning har upprättats inför den ansökan som gavs in till miljöprövningsdelegationen 2014. Då genomfördes också samråd med myndigheter och enskilda. Efter att ärendet återförvisats av mark- och miljödomstolen till miljöprövningsdelegationen har bolaget kompletterat underlaget.

Eftersom ansökan gavs under 2014 tillämpas 6 kap. miljöbalken i sin lydelse före den 1 januari 2018.

Miljöprövningsdelegationen har inte tagit ställning till om miljökonsekvensbeskrivningen kan godkännas eller inte. Enligt 6 kap. 9 § miljöbalken ska den myndighet som ska pröva en ansökan i ett mål eller ärende där det krävs en miljökonsekvensbeskrivning för en verksamhet eller åtgärd, genom ett särskilt beslut eller i samband med avgörandet av målet eller ärendet ta ställning till om miljökonsekvensbeskrivningen uppfyller kraven i 6 kap. miljöbalken. Ett sådant ställningstagande ska ske även om prövningsmyndigheten avslår ansökan, se MÖD 2015:23. Mark- och miljödomstolen anser dock att avsaknaden av ett uttryckligt ställningstagande från miljöprövningsdelegationen kan läkas genom den prövning som nu sker i mark- och miljödomstolen.

Mark- och miljödomstolen anser att samrådsförfarandet motsvarar de krav som ställts upp av lagstiftaren. Detsamma gäller miljökonsekvensbeskrivningen som tillsammans med ingivna kompletteringar uppfyller krav de krav på utredning och dokumentation som anges i 6 kap. miljöbalken. Miljökonsekvensbeskrivningen har möjliggjort såväl en identifiering och beskrivning av, som en slutlig och samlad bedömning av miljöeffekterna. Beskrivningen kan därmed godkännas och läggas till grund för prövningen av ansökan.

Bolaget har ansökt om tillstånd till täkt av både berg och naturgrus. Mark- och miljödomstolen prövar först tillåtligheten av naturgrustäkten och därefter av bergtäkten.

Naturgrustäktens tillåtlighet

Behovet

En täkt av naturgrus får inte komma till stånd bl.a. om det med hänsyn till det avsedda användningsområdet är tekniskt möjligt och ekonomiskt rimligt att använda ett annat material (9 kap. 6 f § 1 miljöbalken). Vid bedömningen av behovet av en

naturgrustäkt bör man ta hänsyn till om det är möjligt att använda ett annat material, t.ex. bör krossat berg i ökad utsträckning kunna ersätta naturgrus som ballast i betong. Vidare bör hänsyn tas till om behovet kan tillgodoses från redan öppnade naturgrustäkter i närheten. Det är det objektiva behovet som ska visas och det är sökanden som måste visa att det finns ett objektivet behov (se prop. 2008/09:144 s. 26 och Mark- och miljööverdomstolens avgöranden MÖD 2010:6 och MÖD 2010:22 samt dom den 13 april 2016 i mål nr M 8164-15).

Enligt bolagets uppgifter är de huvudsakliga användningsområdena för det naturgrus som avses brytas ur tälten betong och anläggningsjord. Av det grus som ska tas ut avses 71 procent att användas till dessa ändamål. Beträffande användningen till betong har bolaget uppgett att det avser tillverkning av betongelement till husfasader där det inte är tekniskt möjligt att övergå till en större del krossat berg eftersom slutprodukten då inte klarar de krav som ställs. Bolaget har gett in en skrivelse från tillverkaren av betongelementen som uppger att det för den finballast som används inte finns något alternativt material.

När det gäller tillverkning av anläggningsjord har bolaget uppgett att bolaget vid en beställning där krav ställs på att tillverkningen ska ske enligt AMA Anläggning 13 inte kan byta ut sanden mot ett ersättningsmaterial.

Mark- och miljödomstolens bedömning

I praxis har det ansetts möjligt att ersätta naturgrus med krossat berg vid tillverkning av betong. I detta fall har dock bolaget gjort gällande att det för de betongelement som naturgruset ska användas till inte är möjligt att använda krossat material. Detta får stöd av den skrivelse som bolaget gett in. I avsaknad av annan utredning anser domstolen att det saknas anledning att ifrågasätta vad bolaget har uppgett. Enligt bolagets uppgifter avses 44 procent av naturgruset att användas för detta ändamål.

När det gäller användningen av krossat material i anläggningsjord framgår det av SGU:s rapport 2015:35; Ersättningsmaterial för naturgrus – kunskapssammanställning och rekommendationer för användningen av naturgrus, att forskning på anläggningsjordar som består enbart av krossmaterial är ett relativt nytt område, men att krossat berg har kunnat användas för odling av perenner (s. 29). Vidare anges i rapporten att Anläggnings-AMA för anläggningsjordar inte är optimalt utformad och att den bör revideras för att också kunna tillåta krossat bergmaterial.

Enligt domstolen är SGU en värdefull remissinstans vid bedömningen av om annat material kan användas i stället för naturgrus. SGU:s rapport bör som utgångspunkt kunna läggas till grund för bedömningen om det är möjligt att använda ersättningsmaterial. Mot denna bakgrund bedömer domstolen att det, åtminstone lokalt, bör vara möjligt att ersätta naturgrus med krossat material i anläggningsjord.

För huvuddelen av de övriga användningsområden som bolaget avser att använda materialet i naturgrustäkten till, dvs. halkbekämpningsmaterial, gårdsgrus, dränerings- och täckdiktningmaterial samt i ledningsgravar, är det möjligt att ersätta naturgruset med annat material. Däremot är det mer tveksamt om det är möjligt att ersätta naturgruset vid användning i lek/fallsand.

Det är en allmän utgångspunkt att en dominerande del av uttaget av naturgrus ska gå till användningsområden där naturgrus inte kan ersättas (se Mark- och miljööverdomstolens avgörande den 4 oktober 2017 i mål nr M 9287-16). I detta fall avses den dominerande delen av uttaget att användas för ändamål där ersättningsmaterial finns. Vidare har inte bolaget visat att ett behov av naturgrus endast kan tillgodoses genom ett förnyat tillstånd till täkten i Fagermon. Bolaget har i sin miljökonsekvensbeskrivning redovisat vilka tillståndsgivna naturgrustäkter som finns i Vingåkers kommun. Miljökonsekvensbeskrivningen är dock från 2014 varför denna redogörelse inte visar på situationen i dag. Bolaget har i samband med mark- och miljödomstolens sammanträde redogjort för behovet av material och vilka täkter som finns i närområdet. Denna redogörelse har dock i huvudsak varit inriktad på tillgången på ballast.

Mot bakgrund av den restriktivitet som gäller vid bedömningen av om nya naturgrustäkter bör tillåtas och vid en avvägning mellan dels behovet av naturgrus för de ändamål som bolaget angett och dess intresse av verksamheten, dels behovet av en långsiktigt god hushållning av naturgrus bedömer domstolen att det senare intresset ska ges företräde.

Grundvattenförekomst

En naturgrustäkt får inte heller komma till stånd om naturgrusförekomsten är betydelsefull för nuvarande eller framtida dricksvattenförsörjning och täkten kan medföra en försämrad vattenförsörjning (9 kap. 6 f § 2 miljöbalken).

Av utredningen i målet framgår att grustäkten ligger på en grundvattenförekomst som avgränsats av vattenförvaltningen samt att åsen är relativt opåverkad av exploatering bortsett från den äldre täktverksamhet som har bedrivits på platsen. AV SGU:s yttrande framgår att grundvattenförekomsten där täkten är lokaliserad är en tillgång som skulle kunna vara intressant som en framtida dricksvattenresurs i området (Vingåker/Katrineholm).

Av praxis framgår att vid en avvägning mellan intresset av grustäkt å ena sidan och intresset att bevara och skydda områden för nuvarande och framtida vattenförsörjning å andra sidan, har domstolen ansett att behovet av att för framtiden säkerställa området för dricksvattenutvinning har större tyngd och bör ges företräde, se MÖD 2006:29 och 2006:40. Däremot har tillstånd lämnats om utredningen visat att täktverksamhet kan bedrivas utan risk för påverkan på grundvattenförekomsten, se MÖD 2010:22. Det framgår också av förarbetena att det bör vara möjligt att tillåta en viss täktverksamhet om det inte finns någon risk för att täkten medför en försämrad vattenförsörjning (prop. 2008/09:144 s. 18).

Bolaget har gett in en hydrogeologisk utredning daterad 2018-11-09 och utförd av WSP. I utredningen anges som förslag till begränsningar och försiktighetsmått att brytning inom sökt brytområde får ske till, som djupast, tre meter över en hög

grundvattenyta som statistiskt inträffas en gång på tio år. I utredningen anges att någon skadlig inverkan på vattenintresset vid en eventuell framtida vattentäkt inte är att förvänta om de försiktighetsmått vad avser bl.a. brytdjup innehålls.

Mark- och miljödomstolens bedömning

Bolaget har i mark- och miljödomstolen ändrat sin talan vad gäller brytdjup för naturgrustäkten och nu endast sökt tillstånd för ett brytdjup ned till tre meter ovan grundvattenytan. Med hänsyn till detta och med beaktande av de övriga skyddsåtgärder som bolaget har föreslagit för att minska risk för läckage i täktområdet, bedömer mark- och miljödomstolen att grundvattenförekomsten inte utgör hinder för att meddela tillstånd till naturgrustäkt.

Sammantagen bedömning

Då bolaget inte har visat att det finns behov av naturgrustäkten ska bolagets överklagande vad gäller tillstånd till naturgrustäkten avslås. Detta innebär avslag på bolagets förstahandsyrkande.

Domstolen övergår därefter till att pröva bolagets andrahandsyrkande, dvs. om tillstånd kan ges till bergtäkten.

Tillåtligheten av bergtäkten

Behovet och lämpligheten

En allmän utgångspunkt vid markanvändning är att marken ska användas för det eller de ändamål som områdena är mest lämpade för med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. Företräde ska ges sådan användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning (3 kap. 1 § miljöbalken).

Ofta är det bättre att lokalisera en verksamhet till en i redan ianspråktagen plats än att en ny plats tas i anspråk. Lokaliseringsregel gäller dock fullt ut även när ett nytt tillstånd söks för en verksamhet som tidigare har bedrivits på platsen (se MÖD 2017:22). Bolagets ansökan om tillstånd till fortsatt och utökad bergtäkt ska därför prövas som en ny verksamhet.

Vid nyetablering av en täkt ska det prövas dels om det innebär god hushållning att bryta täktmaterialet, dels om täktens lokalisering är lämplig bl.a. med hänsyn till att intrånget i miljön ska bli så litet som möjligt. När det gäller bergtäkter har lagstiftaren särskilt konstaterat att det finns goda möjligheter att överväga alternativa lokaliseringar. Om det material som ska utvinnas kan ersättas med material från andra täkter eller om det finns andra närbelägna områden som skulle kunna vara bättre att exploatera för täktverksamhet kan lokaliseringen bedömas som olämplig enligt 2 kap. 6 § första stycket miljöbalken (se prop. 2008/09:144 s. 13 samt Mark- och miljööverdomstolens domar den 28 september 2012 i mål nr M 497-12, den 20 april 2015 i mål nr M 5627-14 och den 8 december 2017 i mål nr M 7369-17).

Frågan är därmed om bolaget har visat att det finns behov att bryta ytterligare bergmaterial i regionen Katrineholm-Vingåker och om detta behov i så fall bäst kan tillgodoses genom den aktuella bergtäkten. Ju större risken är för att motstående intressen ska påverkas desto större är kraven på utredningens omfattning och kvalitet, se Mark- och miljööverdomstolens dom den 21 mars 2014 i mål nr M 3113-13.

Bolaget har uppgett att bergtäkten står för en betydande del av regionens försörjning av ballastmaterial till betongtillverkning. Bolaget har också beskrivit att berget i täkten har dokumenterat hög kvalitet. Berget avses att användas för betongframställning och till väg- och anläggningsändamål. Avsättningsområdet är området Katrineholm-Vingåker. Inom området finns det i dag en täkt som NCC har vid Mörtsjön. Enligt bolaget har dock detta berg höga halter av radon vilket begränsar användningen av ballast från denna täkt. Bolaget har redogjort för två alternativa lokaliseringar, Tomastorp och Djursnäs. På båda platserna har berget enligt bolaget en hög kvalitet. Alternativet Tomastorp har dock valts bort då området i dag är orört, transportvägen skulle passera flera bostäder, berggrunden har högre strålning och det finns områdesskydd i närheten. Även alternativet Djursnäs har bedömts som

sämre då transportvägen skulle gå genom en tätort, det finns fornlämningar i området samt flera motstående allmänna intressen i närheten.

I detta mål har lokaliseringens främst ifrågasatts med hänsyn till tåktens påverkan på enskilda intressen. Miljöprövningsdelegationen och Länsstyrelsen i Södermanlands län har särskilt pekat på de störningar i form av buller och damm som uppstår i samband med brytningen och transporter till och från tåkten. Vidare har de anfört att det är tveksamt om det dike/bäck dit utpumpat vatten avses att ledas kommer att klara belastningen från en utvidgad tåkt. Även närboende kring tåkten har invänt mot bergtåktens lokalisering och uppgett att redan den tidigare, mindre omfattande, tåktverksamheten inneburit stora olägenheter till följd av buller, damm och vibrationer samt utsläpp av vatten i bäcken som rinner över fastigheten QQ.

Bolaget har mot detta invänt att verksamheten med vidtagande av föreslagna skyddsåtgärder kan innehålla de villkor för buller, markvibrationer och luftstötsvågor som brukar föreskrivas i praxis samt att damning kan åtgärdas med bevattning. Bolaget har vidare anfört att man genom anläggande av en sedimentationsdamm har möjlighet att utjämna vattenflöden för att säkerställa att flödena nedströms inte blir för stora.

Mark- och miljödomstolens bedömning

När det gäller behovet av materialet från tåkten har några mer konkreta invändningar mot bolagets redogörelse inte framförts. Däremot har närboende anfört att behovet av ballastmaterial i området uppenbarligen har kunnat tillgodoses under de år som tåkten i Fagermon legat nere.

Vid bedömningen av behovet av den sökta tåkten bör hänsyn tas till att långa transporter av ballastmaterial i sig innebär olägenheter för både människors hälsa och miljön. Det betyder att det faktum att ett lokalt behov av material har tillgodosetts genom transporter från tåkter belägna på ett längre avstånd inte

utesluter att det finns behov av material från en täkt som ligger närmare avsättningsområdet. I detta fall anser domstolen att bolaget har visat att det i regionen Katrineholm-Vingåker finns ett behov av ballastmaterial lämpligt för betongtillverkning, att berget på den aktuella platsen har sådana egenskaper som gör det lämpligt för detta ändamål samt att det inte finns täkter i närområdet som kan täcka behovet av ballast.

Frågan är då om täkten kan anses som lämpligt lokaliserad med hänsyn till påverkan på allmänna och enskilda intressen.

Enligt mark- och miljödomstolen kan täkten anses som lämpligt lokaliserad i förhållande till allmänna intressen då inga riksintressen, Natura 2000-områden eller andra skyddade områden påverkas. Inte heller riskerar bergtäkten att påverka eller skada skyddade arter. I detta hänseende framstår den valda lokaliseringen som lämpligare än de alternativ som övervägts inom ramen för lokaliseringsutredningen.

Av utredningen framgår att verksamheten kan komma att kräva tillstånd enligt kulturmiljölagen. Den omständigheten att en verksamhet kan kräva tillstånd enligt annan lagstiftning hindrar dock inte att den ändå kan anses lämpligt lokaliserad enligt miljöbalken.

Den avgörande frågan för att bedöma lokaliseringens lämplighet är i detta fall verksamhetens påverkan på enskilda närboende.

Det närmsta bostadshuset, på fastigheten YZ, ligger cirka 280 meter norr om täkten. Vid detta hus finns även hästhagar. Söder om täkten ligger bostadshuset på ZZ på ett avstånd om cirka 330 meter från täkten. Utöver dessa bostadshus finns ytterligare cirka fem permanentbostadshus inom 500 meter från täkten.

Med hänsyn till att det ligger flera bostadshus på ett förhållandevis kort avstånd från tälkten är det klart att bolaget behöver vidta skyddsåtgärder för att minska olägenheter från verksamheten. Bolaget har åtagit sig att använda en ljuddämpad borrhög samt att anlägga en bullervall för att skydda fastigheten söder om tälkten mot buller. Bolaget har vidare åtagit sig att inte bedriva bergtåktverksamheten under sommarhalvåret samt att under den tiden verksamheten bedrivs underlåta att utföra vissa moment samtidigt. Detta innebär att skutknackning och förkrossning inte kommer att ske under samma period. Bolaget har även föreslagit skyddsåtgärder för att minska störningar från transporter, sprängning och utpumpning av vatten.

Domstolen anser att de av bolaget föreslagna skyddsåtgärderna är vedertagna skyddsåtgärder i en tåktverksamhet, att de är möjliga att genomföra och att de leder till minskade olägenheter för omgivningen.

Bolagets åtaganden om hur verksamheten ska bedrivas tillsammans med föreskrivande av skyddsåtgärder innebär att de störningar för omgivningen form av buller, markvibrationer, damning och utsläpp av länshållningsvatten som tåktverksamheten medför, är möjliga att begränsa till godtagbara nivåer. Dessa störningar utgör därmed inte utgör hinder mot att tillåta verksamheten.

Verksamheten bedöms vidare inte leda till några överskridande av miljökvalitetsnormer eller riskera att leda till att sådana normer inte kan uppfyllas.

Länsstyrelsen har även invänt mot bergtälkten då ett område inom naturgrustälkten avses att användas för kross- och sorteringsverksamhet av material och att det därmed finns en risk för skada på grundvattenförekomsten. Domstolen anser dock att en sådan risk inte kan anses föreligga. Någon grävning ska inte ske i naturgrustälkten och nivån ner till grundvattenytan kommer därmed att vara oförändrad. Vidare föreskrivs villkor till skydd mot spill av petroleumprodukter och avseende hantering av kemikalier. Dessa villkor gäller även den del av verksamheten som bedrivs inom den tidigare naturgrustälktens område.

Sammantaget bedömer mark- och miljödomstolen att sökt bergtäktverksamhet kan tillåtas. Någon invändning mot sökt tillstånd för införsel och förädling för leverans av totalt 2 000 ton anläggningsjord per år har inte framförts. Domstolen anser att även denna verksamhet är tillåtlig och att tillstånd kan ges.

Villkor för verksamheten

Eftersom miljöprövningsdelegationen fann att verksamheten inte var tillåtlig saknades skäl för delegationen att ta ställning till bolagets villkorsförslag. I mark- och miljödomstolen har bolaget yrkat att domstolen ska ge tillstånd med villkor. Bolaget har uppgett att man ogärna vill att målet återförvisas. Detta med hänsyn till att målet redan vid har återförvisats en gång samt att handläggningen av ansökan har pågått under flera år.

Under sammanträdet presenterade bolaget sina slutliga förslag till villkor och närvarande hade då möjlighet att ta del av förslagen och komma med synpunkter. Domstolen har efter sammanträdet gett Länsstyrelsen i Södermanland möjlighet att inkomma med skriftliga synpunkter på bolagets förslag till villkor.

Mot denna bakgrund anser mark- och miljödomstolen att domstolen kan meddela tillstånd med villkor och att målet inte behöver återförvisas till miljöprövningsdelegationen.

Av de synpunkter som kommit in under målets handläggning är det klart att närboende runt tälten är oroliga för att verksamheten ska medföra olägenheter. De har uppgett att de under tidigare verksamhet har fått utfästelser bl.a. om instängsling som sedan inte genomförts. För att det ska bli tydligt för både verksamhetsutövaren och närboende vilka åtgärder som bolaget är skyldigt att vidta anser mark- och miljödomstolen att merparten av de åtagande som bolaget gjort bör föreskrivas som villkor. Detta underlättar också tillsynen av verksamheten.

Verksamhetens bedrivande

Bergtäktverksamheten kommer enligt bolaget endast att bedrivas under vinterhalvåret, oktober-mars. Detta är en inskränkning i förhållande till den ansökan som

ursprungligen gav in till miljöprövningsdelegationen. Enligt ansökan skulle uppehåll i verksamheten endast ske under tiden 15 juni-15 augusti. Genom att bolaget nu har begränsat verksamhetstiden i bergtäkten till vinterhalvåret kommer störningarna för närboende att minska då ingen täktverksamhet bedrivs under den tid på året då man normalt tillbringar mer tid utomhus. Vissa moment önskar dock bolaget få utföra även andra delar av året. Dessa är avbaning, anläggande av bullervall, anläggande av sedimentationsdamm och utpumpning av vatten. Enligt mark- och miljödomstolen kan dessa moment dock inte antas vara särskilt störande för omgivningen.

Bolaget har i underlaget och i samband med mark- och miljödomstolens sammanträde gett en tydlig beskrivning av under hur långa perioder de olika momenten i bergtäktsverksamheten ska bedrivas. Verksamheten i bergtäkten ska enligt bolaget bedrivas i två kampanjer per år där varje kampanj är cirka fem veckor. Borring inför sprängning kommer att ske cirka en vecka per kampanj. Det kommer att vara en till två sprängningstillfällen per kampanj. Därefter avses skutknackning att ske under cirka tre till fem dagar per kampanj. Skutknackningen följs av tre veckors förkrossning innan materialet körs till grustäkten. Även transporter mellan grus- och bergtäkten räknas in i den tid en kampanj får bedrivas.

Den beskrivningen som bolaget har lämnat av hur verksamheten ska bedrivas är ett åtagande som bolaget inom ramen för det allmänna villkoret är bundet av.

När det gäller skutknackningen, det moment som av omgivningen kan upplevas som mest störande, anser mark- och miljödomstolen att antalet dagar per kampanj som skutknackning får ske bör föreskrivas i villkor. Det bör också föreskrivas att skutknackning och förkrossning inte får ske samtidigt samt att bergtäktverksamheten endast får bedrivas under två kampanjer per år.

Buller

Verksamheten ska bedrivas helgfria vardagar kl. 07-18. Som begränsningsvärde ska det föreskrivas att buller från täktverksamheten inte får ge upphov till högre ekvivalenta ljudnivåer utomhus vid bostadshus än 50 dB(A).

För att innehålla dessa värden vid de närmast belägna bostadshusen behöver skyddsåtgärder vidtas. Bolaget har åtagit sig att anlägga en bullervall och att använda en ljuddämpad borrhög. Den bullervall som har använts vid bolagets bullerberäkningar är en tre meter hög vall som är cirka 45-50 meter lång. Det förutsätts att vallen flyttas och hela tiden är nära bullerkällorna. Bolaget har också åtagit sig att inte bedriva vissa bullrande moment som skutknackning och förborring samtidigt. Dessa skyddsåtgärder ska föreskrivas som villkor. Det bör av villkoret framgå att bolaget i stället för bullervall kan vidta andra motsvarande åtgärder, t.ex. skärm eller staplade containrar, så länge som villkoret kan innehållas.

Av den ritning över bryt- och verksamhetsområdet som är en del av bolagets ansökan, ritning M103A (bilaga 2 till domen) framgår att det även ska anläggas vallar i söder och nordost. Av bolagets tekniska beskrivning framgår att bolaget avser att inleda brytningen i de utvidgade delarna mot nordväst och att man i samband med denna brytning avser att anlägga en nedfartsramp och bullervallen mot nordöst. Samtidigt avses den östra infarten att stängas för att förhindra insyn i bergtäkten söderifrån och för att minska bullerspridningen i denna riktning.

Bolaget har i samband med sammanträdet inte särskilt berört nämnda bullervallar. För att minska risken för buller samt insyn, bör dock dessa anläggas på det sätt som är beskrivet i bilaga 2 till domen och i den tekniska beskrivningen. Kravet på att anlägga dessa bullervallar bör vidare föreskrivas som villkor.

En fråga i målet är om impuls ljud förekommer och om detta ska medföra en sänkning av bullernivån med 5 dB(A) vid vissa arbetsmoment i täkten. Efter den skriftväxling som varit efter sammanträdet har bolaget medgett att bullernivån ska bestämmas till 45 dB(A) vid skutknackning och anfört att detta villkor kommer att

kunna innehållas med vidtagande av skyddsåtgärder. Bullervillkoret ska därmed utformas i enlighet med detta. Bolaget har vidare medgett ett bullervillkor om 40 dB(A) övrig tid, detta med hänsyn till att länshållningen av tälten ska pågå dygnet runt, året runt. Även detta bör föreskrivas som villkor.

Markvibrationer och luftstötståg

De av bolaget föreslagna villkoren för markvibrationer och luftstötståg överensstämmer med vad som brukar föreskrivas i praxis. Bolaget har med inlämnat underlag också visat att verksamheten kan bedrivas på ett sätt där dessa villkor innehålls. Vad bolaget har föreslagit ska därmed föreskrivas som villkor.

Bolaget har vid sammanträdet i mark- och miljödomstolen gjort ett antal åtagande i fråga om rutiner som ska tillämpas i samband med sprängning. Enligt domstolen bör dessa föreskrivas som villkor. Ett av bolagets åtagande avser besiktning av fastigheter innan första sprängning. Bolaget har dock inte angett vilka fastigheter som ska besiktigas. Av utredningen framgår att den riskanalys som bolaget har gjort avsåg ett område om 1 000 meter från framtida brytgräns. Med hänsyn till detta anser domstolen att besiktningen bör avse bostadshus belägna inom detta område.

Damning och transporter

Interna transporter av material från bergtälten till grustälten sker på den mellan tälterna anlagda transportvägen. Dessa transporter ska enligt bolaget endast ske under kampanjen. Transportrörelserna är ca 50 per dag. Vid denna väg finns inga bostäder, men landskapet är öppet vid den del av transportvägen som ligger närmast bergtälten och fastigheten ZZ. Med hänsyn till det öppna landskapet är det viktigt att damning från verksamhetsområdet och transportvägen motverkas vid behov. Risken för damning kan dock antas ha minskat sedan bolaget inskränkt verksamhetsperioden till oktober–mars, då vägarna ofta inte är lika torra under denna del av året som under sommarhalvåret.

Maskintransporter till och från bergtälten sker via en tillfartsväg i söder. Denna väg går nära bostadshuset på ZZ. Bolaget har anfört att vägen endast ska

användas för in- och uttransporter av maskiner i samband med att en kampanj ska påbörjas eller avslutas. Vidare avses vägen att användas för personbilstrafik för de som arbetar i bergtäkten under kampanjerna.

Med hänsyn till den begränsade trafik som det är fråga om, särskilt den tunga trafiken där vägen endast ska användas ett fåtal dagar per år, anser domstolen att den störning som uppkommer för de boende på ZZ inte är större än att den får tålas. Något särskilt villkor avseende damning för denna väg behövs enligt domstolen inte. Även på denna väg kommer transporter endast ske under den tid på året då risken för damning är mindre. För att det ska bli tydligt vad som gäller i fråga om vägens användande för täktverksamheten bör dock vad bolaget har anfört i denna del regleras genom ett villkor.

Länshållning och bäcken

Boende på fastigheten QQ har uttryckt oro för att det vatten som pumpas ut ur täkten och vidare till den bäck som rinner över QQ ska orsaka skador och olägenheter.

Av underlaget i målet framgår att flödet i diket/bäcken utan tillskott från täkten är 13 l/s. Bolaget har i mark- och miljödomstolen gett en ny beräkning avseende grundvatteninflöde till bergtäkten. Enligt denna bedöms grundvatteninflödet till bergtäkten, vid fullt brytdjup, uppgå till 1–2 l/s. Utöver inläckande grundvatten kommer det också finnas behov att länshålla täkten på regnvatten. Mängden vatten som behöver pumpas ut ur täkten kommer därmed att variera under året i samband med nederbörd och den omgivande grundvattenytans läge. För att kunna utjämna vattenflödena avser bolaget att anlägga en sedimentationsdamm. I sedimentationsdammen sker också en rening av vattnet då eventuella tyngre partiklar kan sedimentera. Bolaget avser att provta vattnet innan det leds vidare från dammen. Domstolen delar bolagets uppfattning att det är lämpligt att inom ramen för kontrollprogrammet närmare bestämma vad provtagningen ska avse.

Med hänsyn till att grundvatteninflödet kan förutsättas att bli begränsat och då sedimentationsdammen ger en möjlighet att utjämna eventuellt större nederbörds-mängder, anser domstolen att det är möjligt att hantera vattenflödena från bergtäkten på ett sätt att olägenheter nedströms täkten kan undvikas. Det bör föreskrivas att en tillräckligt dimensionerad sedimentationsdamm ska vara anlagd innan vatten börjas pumpas ut ur täkten.

Efterbehandling och säkerhet

Mark- och miljödomstolens bedömning i detta mål innebär att bolagets ansökan om tillstånd till naturgrustäkt avslås. Detta innebär att domstolen inom ramen för detta avgörande inte reglerar frågan om efterbehandling eller säkerhet för naturgrustäkten då detta redan är reglerat inom ramen för de tillstånd med stöd av vilka naturgrustäkt tidigare har bedrivits. Dock innebär lämnat tillstånd till bergtäkt samt förädling av anläggningsjord att delar av området där naturgrustäkt tidigare bedrivits kommer att fortsätta att användas. Om viss efterbehandling av naturgrustäkten bör inledas nu eller om denna bör anstå under den tid som verksamhet bedrivs i täktområdet är en fråga för tillsynsmyndigheten att avgöra efter samråd med verksamhetsutövaren.

Vad gäller efterbehandling av bergtäkten regleras det genom villkor 26 i domslutet. Bolaget har föreslagit att en säkerhet avseende bergtäkten ska bestämmas till 1 196 588 kr. Mark- och miljödomstolen finner inte anledning att göra en annan bedömning utan säkerhetens storlek kan bestämmas i enlighet med vad bolaget har föreslagit.

Igångsättningstid

Bolaget har föreslagit att igångsättningstiden ska bestämmas till tre år medan länsstyrelsen föreslagit två år.

Mark- och miljödomstolen anser att igångsättningstiden kan bestämmas i enlighet med bolagets förslag, dvs. till tre år.

Övrigt

Bolaget har föreslagit villkor avseende utmärkande av gränser för verksamhetsområde, bevarande av vegetation, skydd mot spill av petroleumprodukter, hantering av kemikalier och kontrollprogram. Vad bolaget har föreslagit kan föreskrivas som villkor.

Så som länsstyrelsen föreslagit och bolaget medgett bör det föreskrivas ett villkor om att tillsynsmyndigheten ska underrättas när tillståndet tas i anspråk och om verksamheten avslutas innan dess att tillståndstiden har gått ut.

I likhet med länsstyrelsen anser domstolen att det inte bör föreskrivas något villkor avseende hantering av eventuella fornminnen då hanteringen av fornminnen prövas genom kulturmiljölagen.

Sammanfattning

Bolagets överklagande avseende tillstånd till bergtäkt och införsel och förädling av anläggningsjord bifalls på det sätt som framgår av domslutet. Bolagets överklagande avseende tillstånd till naturgrustäkt avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 5 (MMD-02)

Överklagande senast den 23 oktober 2020.

Malin Wik

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Malin Wik, ordförande, och tekniska rådet Ola Lindstrand samt de särskilda ledamöterna Per Ahl och Eva Thörnelöf. Föredragande har varit beredningsjuristen Sanna Keivanlo.